

Наталія Авшенюк

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
У ГЛОБАЛЬНИЙ РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ**

**SOCIO-ECONOMIC DETERMINANTS OF UKRAINIAN EDUCATION
INTEGRATION INTO THE GLOBAL MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES**

Нині глобальний ринок освітніх послуг як система відносин між виробниками, постачальниками і споживачами освітніх послуг у міжнародному масштабі розвивається на тлі транснаціоналізації освіти, оскільки послуги надаються громадянам за межами їхніх країн, а також іноземними установами на внутрішніх ринках, з використанням інформаційних і мережних технологій. За даними Світової організації торгівлі (СОТ), освітніми експортними операціями займаються 70 % (129 країн) країн світу. Аналітики американської інвестиційно-банківської компанії «Меррілл Лінч» прогнозують, що до 2025 року число студентів, що навчаються в університетах країн-учасників СОТ, досягне рівня 160 мільйонів осіб¹. В 2015 році обсяг глобального ринку освітніх послуг оцінювався біля 200 млрд. дол. США, а кількість іноземних громадян, що навчаються закордоном сягала 4 млн. осіб².

Аналіз стратегічних документів з розвитку вищої освіти розвинених країн світу, передусім Австралії³, Канади⁴, США⁵ засвідчив, що інтеграція у глобальний ринок освітніх послуг є найважливішим пріоритетом державної політики цих країн, який забезпечується активною міжнародною маркетинговою діяльністю ВНЗ, а також цілеспрямованою державною економічною, політичною й інформаційною підтримкою. Основними підставами для інтенсифікації просування систем вищої освіти на глобальний ринок освітніх послуг у розвинених зарубіжних країнах визначаємо такі:

¹ Apollo Education Group, Inc. Reports First Quarter Fiscal Year 2016 Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investors.apollo.edu/phoenix.zhtml?c=79624&p=irol-newsArticle&ID=2128034>. – Назва з екрану.

² Стратегія в секторі освіти Групи організацій Всесвітнього банку на період до 2020 года. Резюме Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/ESSU/463292130_6181142935/Russian_Exec_Summary_2020_FINAL.pdf. – Назва з екрану.

³ A Smarter Australia: An agenda for higher education 2013–2016. – Universities Australia: Canberra, 2013. – 80 p.

⁴ International Education: A Key Driver of Canada's Future Prosperity. Advisory Panel on Canada's International Education Strategy. – Minister of International Trade, 2012. – 98 p.

⁵ Succeeding Globally Through International Education and Engagement: U.S. Department of Education International Strategy 2012 – 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/internationale/international-strategy-2012-16.pdf>. – Назва з екрану.

1) підготовка фахівців для зарубіжних країн стає однією з найвигідніших статей експорту;

2) сприяння реалізації геополітичних і економічних інтересів країни;

3) прагнення привабити іноземних студентів спонукає уряди країн-експортерів реформувати системи підготовки фахівців з урахуванням вимог глобального ринку праці, підвищувати якість навчання у ВНЗ, перетворювати національні університети у міжнародні науково-освітні комплекси;

4) зацікавленість країн-експортерів освітніх послуг використовувати кращих іноземних студентів для розвитку економіки і науки на своїх теренах.

Прогностичний потенціал дослідження стратегій транснаціоналізації освіти у розвинених англомовних країнах уможливорює, зокрема розроблення концептуальних засад інтеграції вищої освіти України до глобального ринку освітніх послуг на основі врахування конструктивних ідей зарубіжного досвіду, насамперед, на державному й інституційному рівнях. Метою цієї статті є спроба окреслення інтеграційного потенціалу вищої освіти України на підставі вивчення різних статистичних й аналітичних джерел як вітчизняного, так і міжнародного походження (Держстат України, Євростат, ЮНЕСКО, Світовий банк тощо). Вихідними концептуальними положеннями статті є такі:

– вища освіта забезпечує майбутній розвиток країни шляхом формування високоякісного людського (освіта, здоров'я) і соціального (культура, громадянське суспільство) капіталу;

– вища освіта є ключовим чинником і необхідною умовою розвитку держави, оскільки впродовж останніх десятиліть утвердилася як могутня галузь економіки, від успішного функціонування якої залежить стан суспільного поступу в цілому;

– людський капітал у сучасних економічних системах має велике значення для забезпечення національної конкурентоспроможності, адже переваги економіки і можливості її осучаснення визначаються накопиченим і зреалізованим людським капіталом.

Показники Глобального індексу конкурентоспроможності України у порівнянні зі 144 країнами світу за 2014/2015 рр. свідчать, що висококваліфікований персонал складає головну конкурентну перевагу нашої країни, оскільки у номінації «Вища освіта й професійна підготовка», Україна посідає 40 місце в рейтингу. Проте, за показниками якості освіти наша країна знаходиться на 72 місці, а за критерієм «Наявність науково-

дослідних і навчальних послуг» – лише на 84⁶. На нашу думку, зазначені показники є невтішними, оскільки, приймаючи виклики ринкової економіки, система вищої освіти України може сприяти формуванню конкурентоспроможного людського капіталу лише за умови поліпшення її якості, побудови системи професійного розвитку впродовж життя, запровадження соціального партнерства з роботодавцями, а також інтернаціоналізації освітньо-наукового процесу.

Транснаціоналізація освіти, в межах якої відбувається інтеграція національних систем вищої освіти країн світу, у тому числі й української, дає нам можливість поетапно зробити свій вибір формату участі в цьому процесі на основі збереження кращих традицій, визначення пріоритетів розвитку, інструментів та способів здійснення необхідних змін для підвищення конкурентоздатності вітчизняної вищої школи. Усвідомлення цієї особливості міжнародної інтеграції є лише першим кроком, який вимагає внутрішньої трансформації української освітньої системи.

Зволікання з модернізацією вітчизняної системи вищої освіти та її налаштуванням на вимоги глобалізованого освітнього простору може призвести до ізоляції українського суспільства та неприйняття українських фахівців на світовому ринку праці. Адже в сучасних умовах розвитку соціуму майже неможливо уявити закриті національні системи освіти – саме поняття освіти нині вже містить аспект транснаціоналізації, оскільки освіченість й професіоналізм передбачає володіння міжнародними здобутками у будь-якій галузі науки чи виробництва.

Гостро актуальним для України в умовах сучасної фінансової кризи та очевидного недофінансування освітньо-наукової сфери є отримання додаткових коштів. За статистикою, іноземний студент витрачає приблизно п'яту частину власних коштів у країні перебування на навчання, і чотири п'ятих – на проживання, харчування, розваги тощо. У США вища освіта – п'ята у грошовому обчисленні стаття експорту американської економіки, яка інколи перевищує обсяг надходжень від експорту зброї. В Австралії освітня галузь є третім найбільшим джерелом бюджетних надходжень в економіку країни. У 2014 р. канадський уряд визнав міжнародну освіту ключовим чинником у створенні нових робочих місць та покращенні добробуту і планує до 2022 р. вдвічі збільшити кількість іноземних студентів – до 450 тис. осіб. Це призведе до

⁶ The Global Competitiveness Report 2014–2015: Full Data Edition. – World Economic Forum: Geneva, 2014. – P. 372-373

зростання витрат іноземних студентів у країні до 16,1 млрд. дол. США і дозволить створити в Канаді, щонайменше, 86,5 тис. нових робочих місць⁷.

За даними Міністерства освіти і науки (МОН) України надання освітніх послуг іноземним громадянам дозволило вітчизняним ВНЗ лише за останні 4 роки заробити 280 млн. дол. США, а також забезпечити робочими місцями 5 тис. викладачів і професорів. Нині в Україні спостерігається стійка тенденція щодо збільшення контингенту іноземців, які здобувають вищу освіту, що уможливило входження нашої країни до десятки найбільших експортерів освітніх послуг у світі⁸. Так, станом на початок 2018 р. в українських ВНЗ навчається 64 066 тис. іноземців з 147 країн світу, зокрема за подвоєними програмами між університетами України та Франції, Німеччини, Польщі, Росії, КНР тощо. Частка України на глобальному ринку освітніх послуг за чисельністю іноземних студентів становить 1,5 %⁹.

Статистичний портал ЮНЕСКО, що збирає інформацію про потоки іноземних студентів в різних країнах світу, показує, що у 2018 р. до десятки країн-постачальників студентів в українські ВНЗ відносяться Азербайджан, Туркменістан, Грузія, Нігерія, КНР, Індія, Йорданія, Мороко, Узбекистан, Єгипет¹⁰. Проте, дані Євростату та Держстату України за 2012 р. показують невисокий міжнародний рейтинг вітчизняної системи вищої освіти. Так, Україна посідає 30-е місце за часткою іноземних студентів у загальній чисельності студентів українських ВНЗ, що складає лише 2,7%¹¹.

На нашу думку, частково проблема криється у недостатньому просуванні на глобальному ринку освітніх послуг позитивного іміджу української вищої освіти і науки, адже, офіційні джерела інформації про освітні можливості для іноземних студентів є недостатніми. Єдиним офіційним джерелом інформації про особливості навчання в системі вищої освіти України є Державний український центр міжнародної освіти МОН України, який надає майбутнім іноземним студентам загальну інформацію

⁷ У Канаді планують збільшити вдвічі кількість іноземних студентів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zik.ua/ua/news/2014/01/16/u_kanadi_planuyut_zbilshyty_vdvichi_kilkist_inozemnyh_studentiv_453165. – Назва з екрану.

⁸ У 2011 році Україна увійшла до 10 держав-лідерів у галузі міжнародної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/8841-dmitro-tabachnik-u-2011-rotsi-ukrajina-uvijshla-do-10-derzhav-lideriv-u-galuzi-mizhnarodnoji-osvit>. – Назва з екрану.

⁹ Лозовий В.С. Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти. Аналітична записка / В.С. Лозовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1695/>. – Назва з екрану.

¹⁰ UNESCO. Global flow of tertiary-level students [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>. – Назва з екрану.

¹¹ Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року: 3.8 Інтеграція у світовий освітній і науковий простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/HE%20Reforms%20Strategy%2011_2014.pdf. – Назва з екрану.

про можливості здобуття вищої освіти, правила вступу, наявні навчальні програми та інші практичні поради. Зазначимо, що іноземні студенти можуть подавати заявки на навчання до ліцензованих МОН України ВНЗ в он-лайн режимі, використовуючи інтернет-платформу Центру. Станом на 2018 р. профільним міністерством України проліцензовано 228 ВНЗ України, що мають право навчати іноземних студентів¹².

Існує чимало інтернет-сайтів, які рекламують вищу освіту в Україні для іноземних студентів (www.comestudyinukraine.com; www.studyinukrainecheap.com, www.eduukraine.com; www.tostudyinukraine.org тощо). Однак більшість із них скаржаться на брак і обмеженість доступу до достовірної інформації, включаючи дані про вартість проживання в Україні та права іноземних громадян. Вони отримують мінімум інформації про власний правовий статус від адміністрації університетів, в яких навчаються. За таких умов більшість іноземців користуються послугами посередницьких агенцій, що отримують плату за кожного студента і фактично не контролюються з боку ВНЗ та держави. Українські університети встановлюють лише формальні умови вступу для іноземних студентів та заохочують агентів залучати якнайбільше таких, незалежно від якості їхніх знань та мотивації. Отримання іноземними студентами дозволу на проживання на весь час навчання лише суттєво ускладнило контроль за нелегальними мігрантами, оскільки позбавило ВНЗ механізмів контролю, а також сприяло отриманню реєстрації особам, які не стають до навчання.

На наш погляд, до незаперечних переваг української вищої школи відносяться науковість, фундаментальність й енциклопедичність освіти, що стають пріоритетними напрямками у пошуку нових моделей розвитку університетів зарубіжжя. Адже, у Декларації Першої Всесвітньої конференції ЮНЕСКО «Вища освіта у XXI столітті: підходи і практичні заходи» (1998 р.) зазначено про необхідність відмови від підготовки «фахівців за вузькими спеціальностями» на користь фундаменталізації, котра сприяє підготовленості фахівців до професійної мобільності в умовах швидких технологічних змін¹³.

Статистичне дослідження Індексу економіки знань Світового Банку виявило, що для України, в цілому, характерні середні показники індексу економіки знань (5,73) й

¹² Ministry of Education and Science of Ukraine. Ukrainian State Center for International Education. Universities <http://studyinukraine.gov.ua/study-in-ukraine/universities/>

¹³ Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры [5–8 окт. 1998 г., Париж] // Alma mater Вестник высшей школы. – 1999. – № 3. – С. 30.

індексу знань (6,33), а також досить високий індекс освіти (8,26)¹⁴. Такий стан справ засвідчує, що наша країна володіє достатнім науково-освітнім потенціалом для транснаціонального співробітництва.

Для прискорення експортної діяльності українських університетів важливим є посилення попиту іноземних студентів на вивчення фізико-математичних, технічних, комп'ютерних, правознавчих і медичних наук, в яких українські ВНЗ мають значний досвід та міжнародне визнання. В Україні 25 % (понад 16 тис.) іноземних студентів опановує медичний фах, а 20 % (понад 13 тис.) вивчають технічні науки. Українські ВНЗ можуть запропонувати іноземцям, в тому числі й європейській молоді, фундаментальні дисципліни фізико-математичного і хімічного напрямів. Оскільки медична освіта у світі коштує дорого, Україна може нарощувати кількість студентів медичного фаху за рахунок невисоких цін та визнаної академічної школи у провідних ВНЗ¹⁵.

Як бачимо, з академічної точки зору, Україна має необхідні стартові умови для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг та суттєвого збільшення експортних пропозицій. Цьому сприяє суттєвий прогрес у законодавчому забезпеченні процесу модернізації вітчизняної системи освіти, насамперед прийняття Законів «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про наукову та науково-технічну діяльність» (2017 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» (2015 р.) тощо. Усі вони спрямовані на прискорення реалізації підписаної й ратификованої «Угоди про інтеграцію в ЄС» (2014 р.), а також участі України в низці міжнародних освітніх ініціатив, зокрема «Горизонт 2020» (2015 р.). Проте, низький рівень якості української вищої освіти спричиняє відсутність вітчизняних ВНЗ у переліку університетів світового класу за провідними міжнародними рейтингами, а також незацікавленість молоді Північної Америки та Західної Європи в отриманні дипломів української вищої школи¹⁶.

¹⁴ World Bank. Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/kam. – Назва з екрану.

¹⁵ Лозовий В.С. Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти. Аналітична записка / В.С. Лозовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1695/>. – Назва з екрану.

¹⁶ Луговий В.І. Якість вищої освіти: виклик для України / В.І. Луговий, Ж.В. Таланова // Вища освіта України: теоретичний та наук.-метод. часопис. Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». – 2012. – № 3 (додаток 2). – Т. 1. – С. 5.

Відсутність усвідомлення на всіх рівнях величезного економічного і геополітичного значення експорту освітніх послуг для розвитку країни, нерозробленість цільової державної програми, недостатність чіткої скоординованої діяльності основних суб'єктів на державному, регіональному і місцевому рівнях, гальмує різновекторність міжнародної пропозиції освітніх послуг та ширшого залучення іноземних студентів і викладачів з далекого зарубіжжя.

Отже, проаналізувавши сучасний стан інтеграційного потенціалу Україні, вважаємо, що ключовими перешкодами його позитивної динаміки є такі:

– *політико-стратегічні*: відсутність усвідомлення на всіх політичних рівнях економічного і геополітичного значення експорту освітніх послуг для розвитку країни; нерозробленість цільової державної програми; неформульованість зрозумілої національної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, брак всіх видів ресурсів для її підтримки; недостатність чіткої скоординованої діяльності основних суб'єктів на державному, регіональному і місцевому рівнях; низький рівень державної маркетингової активності в галузі експорту освітніх послуг і залучення міжнародних інвестицій; відсутність механізмів експорту висококваліфікованих наукових кадрів з метою отримання доступу до міжнародних ресурсів для збереження і розвитку науково-освітнього потенціалу України; невизначення пріоритетних напрямів вітчизняної науково-технічної проектної діяльності у межах світового науково-освітнього простору;

– *фінансові*: поїздки за кордон українські студенти і фахівці здійснюють коштом родини, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо; закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості бажаючих; відсутність національної системи стимулювання реалізації й імплементації результатів міжнародних освітніх і дослідницьких проектів; низька ефективність використання результатів та коштів міжнародних проектів;

– *організаційні*: більшість академічних обмінів студентів, викладачів і науковців відбувається епізодично шляхом укладання двосторонніх договорів між університетами України та зарубіжжя; розроблення спільних наукових програм має поодинокий характер; матеріальна неспроможність українських ВНЗ організувати академічну мобільність на належному рівні; нестача відповідних структурних підрозділів в штатному розписі ВНЗ, які повинні організувати й шукати джерела фінансування інтернаціоналізації, стажування й обмінів, надавати інформаційну і консультативну підтримку; складна й бюрократизована система залучення іноземних студентів на

навчання, відповідно до якої процедура оформлення візи займає 2-3 місяці, що спричиняє недоотримання державою 70 млн. дол. США щорічно; відсутність сучасної системи управління університетами;

– *нормативно-правові*: невідповідність вітчизняного законодавства, що впливає на розвиток вищої освіти, сучасним тенденціям євроінтеграції, рекомендаціям Європейського простору вищої освіти; концептуальні розбіжності у визнанні здобутих кваліфікацій та дипломів про освіту, оскільки вітчизняні стандарти уніфікують зміст освіти, а європейські – забезпечують якість процесу освіти і виступають основою реформування системи управління у вищій школі; підготовка докторів філософії (PhD) (3 цикл вищої освіти) формально (за Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) є складовою вищої освіти, проте не відповідає стандартам і підходам Європейського простору вищої освіти, а відтак спільні програми цього рівня розробляються і запроваджуються в якості експерименту, паралельно до традиційної системи; відсутність механізмів реалізації різних форм транснаціональної академічної мобільності, узгоджених із законодавчими положеннями Європейського Союзу (ЄС) та нормами міжнародного права; чинні державні й галузеві стандарти вищої освіти та механізми їх затвердження обмежують академічну свободу ВНЗ, що знижує ефективність розроблення й реалізацію спільних освітніх програм із залученням іноземних студентів;

– *навчально-методичні*: невідповідність освітніх програм міжнародним вимогам, що забезпечують підготовленість випускників до роботи в умовах глобальної економіки; застосування застарілих підходів до розроблення спільних освітніх програм без урахування сучасної методології, зокрема, розробленої за Проектом ЄС «Тюнінг» на основі компетентнісного підходу, принципу модуляризації, визначення результатів навчання; нестача ефективних структур і методик підготовки викладачів і менторів для роботи з іноземцями, а також українцями, що виїжджають закордон; гостра необхідність запровадження таких напрямів підготовки фахівців; низький рівень знань іноземних мов, брак реальної програми швидкого вдосконалення цього компоненту національної освітньої стратегії; низька якість англійського викладання в українських ВНЗ; невизнання українськими ВНЗ навчальних досягнень, здобутих іноземними громадянами у закордонних університетах, що змушує останніх починати навчання з першого циклу вищої освіти; наявність ускладнень з визнанням українських дипломів за кордоном; недостатність наукової складової у навчальному процесі ВНЗ (незадовільний стан матеріально-технічної бази навчальних і лабораторних аудиторій

освітнього сервісу, тощо); низькі обсяги застосування дистанційних освітніх технологій та електронного навчання, незначна кількість віртуальних (мережних) транснаціональних університетів; відсутність доступу до міжнародних електронних баз наукової інформації, а також незадовільна комплектація університетських бібліотек сучасною зарубіжною науковою і навчальною літературою;

– *інформаційні*: несистематичність інформаційного забезпечення і належного супроводу транснаціональної академічної мобільності; відсутність загальнонаціональної багаторівневої інформаційної мережі, яка повинна акумулювати та розповсюджувати актуальну інформацію щодо академічної мобільності для всіх учасників навчального процесу через Інтернет-мережу, інформаційні семінари; брак дієвих механізмів рекламування переваг навчання в Україні для іноземних студентів; спільні освітні програми, розроблені в межах освітніх проектів ЄС, не позиціонуються як результат міжнародної співпраці, продукт європейських і вітчизняних викладачів та дослідників; низький рівень презентації результатів міжнародних проектів освітянській спільноті, МОН України, роботодавцям, іншим зацікавленим особам; нерозвинена мережа закордонних рекрутингових агенцій українських ВНЗ;

– *забезпечення якості*: невисока якість надання послуг з вищої освіти; низька якість вищої освіти як такої у порівнянні зі світовим рівнем; не визнання дипломів більшості вітчизняних ВНЗ у світі;

– *соціальні*: закритість і непрозорість національної системи вищої освіти, її неспроможність швидко реагувати на тенденції інтернаціоналізації та сприймати інновації; слабкий зв'язок вітчизняної вищої освіти з глобальним ринком праці; невідповідність структури вітчизняної вищої освіти потребам глобального ринку праці; недостатній розвиток наукової співпраці на інституціональному і персональному рівнях між українськими викладачами й дослідниками та їх іноземними колегами; високий рівень корупції у вітчизняних ВНЗ у відносинах з іноземними студентами; позбавлення права іноземних студентів на працевлаштування під час навчання в Україні, що унеможливує поліпшення матеріального становища незаможним особам.

Отже, осмислення наявних переваг і недоліків інтеграційного потенціалу вітчизняної системи освіти свідчить про те, що Україна має позитивний експортний потенціал на глобальному ринку освітніх послуг, який можна успішно зреалізувати за умови цілеспрямованого й систематичного усунення перешкод і недоліків функціонування вищої освіти, зокрема шляхом підвищення її якості, інноваційності,

практичної реалізації наукових розробок, посилення маркетингації, формування сприятливого міжнародного іміджу.

У статті на підставі вивчення вітчизняних і міжнародних статистичних й аналітичних джерел (Глобального індексу конкурентоспроможності, Індексу економіки знань Світового Банку) розкрито соціально-економічні детермінанти інтеграції освіти України у глобальний ринок освітніх послуг. Охарактеризовано експортні переваги вітчизняної системи вищої освіти, до яких віднесено: розгалужена система вищої освіти; привабливість для іноземних студентів з країн, що розвиваються; фундаментальність вищої освіти; достатній рівень науково-освітнього потенціалу за медичними, інженерно-технічними, фізико-математичними та правознавчими напрямками підготовки; позитивний досвід участі у міжнародних освітньо-наукових програмах Темпус, Еразмус+, Горизонт 2020 та ін.; оновлення законодавчого забезпечення розвитку вищої освіти і науки. Визначено й систематизовано ключові перешкоди позитивної динаміки інтеграції української вищої освіти до глобального ринку освітніх послуг за критеріями: політико-стратегічні, фінансові, економічні, соціальні, кваліметричні, інформаційні, навчально-методичні, нормативно-правові, організаційні.

Ключові слова: глобальний ринок освітніх послуг, транснаціоналізація освіти, інтеграція, іноземні студенти, потенціал, вища освіта.

В статье на основании изучения отечественных и международных статистических и аналитических источников (Глобального индекса конкурентоспособности, Индекса экономики знаний Всемирного Банка) раскрыто социально-экономические детерминанты интеграции образования Украины в глобальный рынок образовательных услуг. Охарактеризованы экспортные преимущества отечественной системы высшего образования, к которым отнесены: разветвленная система высшего образования; привлекательность для иностранных студентов из развивающихся стран; фундаментальность высшего образования; достаточный уровень научно-образовательного потенциала по медицинским, инженерно-техническим, физико-математическими и правовым направлениями подготовки; положительный опыт участия в международных образовательно-научных программах Темпус, Эразмус+, Горизонт 2020 и др.; обновление законодательного обеспечения развития высшего образования и науки. Определены и систематизированы

отрицательные условия, которые тормозят положительную динамику интеграции украинского высшего образования в глобальный рынок образовательных услуг по критериям: политико-стратегические, финансовые, экономические, социальные, квалиметрические, информационные, учебно-методические, нормативно-правовые, организационные.

Ключевые слова: глобальный рынок образовательных услуг, транснационализация образования, интеграция, иностранные студенты, потенциал, высшее образование.

Abstract: The article analyzes socio-economic determinants of Ukraine's education integration into the global market of educational services based on the study of domestic and international statistical and analytical sources (Global Index of Competitiveness, World Bank Knowledge Economy Index). The export advantages of the national system of higher education are described, which include: an extensive system of higher education; attractiveness for foreign students from developing countries; fundamental character of higher education; sufficient level of scientific and educational potential for medical, engineering, physical, mathematical and law-making training areas; positive experience of participating in international educational programs e.g. Tempus, Erasmus +, Horizon 2020, etc.; updating of legislative support for the development of higher education and science. The key obstacles to the positive dynamics of Ukrainian higher education integration into the global market of educational services are determined and systematized according to the criteria: political-strategic, financial, economic, social, quality, informational, educational-methodical, normative-legal, organizational.

Key words: global market of educational services, transnationalization of education, integration, foreign students, potential, higher education.

Бібліографія

1. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры [5–8 окт.1998 г., Париж] // Alma mater Вестник высшей школы. – 1999. – № 3. – С. 29 – 35.
2. Лозовий В.С. Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти. Аналітична записка / В.С. Лозовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1695/>. – Назва з екрану.

3. Луговий В.І. Якість вищої освіти: виклик для України / В.І. Луговий, Ж.В. Таланова // Вища освіта України: теоретичний та наук.-метод. часопис. Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». – 2012. – № 3 (додаток 2). – Т. 1. – С. 5 – 9.
4. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року: 3.8 Інтеграція у світовий освітній і науковий простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/HE%20Reforms%20Strategy%2011_11_2014.pdf – Назва з екрану.
5. Стратегия в секторе образования Группы организаций Всемирного банка на период до 2020 года. Резюме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/ESSU/4632921306181142935/Russian_Exec_Summary_2020_FINAL.pdf. – Назва з екрану.
6. У 2011 році Україна увійшла до 10 держав-лідерів у галузі міжнародної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/8841-u-2011-rotsi-ukrajina-uvijshla-do-10-derzhav-lideriv-u-galuzi-mizhnarodnoji-osvit>. – Назва з екрану.
7. У Канаді планують збільшити вдвічі кількість іноземних студентів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zik.ua/ua/news/2014/01/16/u_kanadi_planuyut_zbilshyty_vdvichi_kilkist_inozemnyh_studentiv_453165. – Назва з екрану.
8. A Smarter Australia: An agenda for higher education 2013–2016. – Universities Australia: Canberra, 2013. – 80 p.
9. Apollo Education Group, Inc. Reports First Quarter Fiscal Year 2016 Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investors.apollo.edu/phoenix.zhtml?c=79624&p=irol-newsArticle&ID=2128034>. – Назва з екрану.
10. International Education: A Key Driver of Canada’s Future Prosperity. Advisory Panel on Canada’s International Education Strategy. – Minister of International Trade, 2012. – 98 p.
11. Ministry of Education and Science of Ukraine. Ukrainian State Center for International Education. Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/study-in-ukraine/universities/>. – Назва з екрану.
12. Succeeding Globally Through International Education and Engagement: U.S. Department of Education International Strategy 2012 – 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/international/international-strategy-2012-16.pdf>. – Назва з екрану.

13. The Global Competitiveness Report 2014–2015: Full Data Edition. – World Economic Forum: Geneva, 2014. – 565 p.
14. UNESCO. Global flow of tertiary-level students [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>. – Назва з екрану.
15. World Bank. Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.worldbank.org/kam. – Назва з екрану.